Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
8 päivänä heinäkuuta 2021 [1]

Asia C-289/20

IB
vastaan
FA

(Ennakkoratkaisupyyntö – Cour d'appel de Paris (Pariisin ylioikeus, Ranska))

Ennakkoratkaisupyyntö – Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue – Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano avioliittoa koskevissa asioissa – Asetus (EY) N:o 2201/2003 – Asuinpaikan käsite

1. Euroopan unioni ratkaisi Euroopan yhdentymisestä perheoikeuden alalla seuranneet ongelmat 1900-luvun lopussa ensin Maastrichtin sopimuksella [2] ja sen jälkeen Amsterdamin sopimuksella [3] toteutetulla yksityisoikeudellisia asioita koskevalla oikeudellisella yhteistyöllä.

2. Tuomioistuimen toimivallasta avioliittoasioissa tehtiin ensin yleissopimus, [4] joka ei koskaan tullut voimaan. Sen jälkeen annettiin asetus (EY) N:o 1347/2000, [5] joka kumottiin myöhemmin asetuksella (EY) N:o 2201/2003. [6] Viimeksi mainittu on edelleen voimassa. [7]

3. Unionin tuomioistuin on tulkinnut asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklaa useissa eri ennakkoratkaisumenettelyissä. [8] Ymmärtääkseni yksikään niistä ei koskenut sitä, minkälaisia seurauksia voi aiheutua kyseisen säännöksen tulkitsemisesta siten, että toisella (tai kummallakin) puolisolla voi olla kaksi tai useampia asuinpaikkoja.

1 Alkuperäinen kieli: espanja.

2 Euroopan unionista tehty sopimus (EYVL 1992, C 191, s. 1); erityisesti K.3 artikla luettuna yhdessä K.1 artiklan kanssa.

3 Euroopan yhteisön perustamissopimus (konsolidoitu toisinto Amsterdam) (EUVL 1997, C 340, s. 173); erityisesti 61 artikla.

4 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoasioissa 28.5.1998 tehty yleissopimus (EYVL 1998, C 221, s. 1; jäljempänä vuoden 1998 yleissopimus).

5 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskevissa asioissa 29.5.2000 annettu neuvoston asetus (EUVL 2000, L 150, s. 19).

6 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annettu neuvoston asetus (EUVL 2003, L 338, s. 1).

7 Ks. sen voimassaolosta jäljempänä tämän ratkaisuehdotuksen 27 kohta.

8 Ks. esim. puolison kaksoiskansalaisuudesta tuomio 16.7.2009, Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474; jäljempänä tuomio Hadadi).

4. Käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön myötä unionin tuomioistuin saa tilaisuuden tarkastella tätä tietyillä muilla aloilla[9] jo esiin tullutta kysymystä, joka nyt käsiteltävällä alalla on vielä selvittämättä. Siihen vastaaminen edellyttää asuinpaikan käsitteen rajaamista tilanteessa, jossa sitä käytetään tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määräytymisperusteena avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevissa asioissa.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt: Asetus N:o 2201/2003

5. Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan ensimmäisessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Euroopan yhteisö on asettanut tavoitteekseen luoda vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen, jossa taataan henkilöiden vapaa liikkuvuus. Tätä varten yhteisö toteuttaa muun muassa siviilioikeudellisia asioita koskevan oikeudellisen yhteistyön alalla toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan kannalta.”

6. Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien tuomioiden osalta tätä asetusta olisi sovellettava ainoastaan aviosuhteen purkamiseen eikä siinä pitäisi käsitellä kysymyksiä esimerkiksi avioeron syistä, avioliiton varallisuusoikeudellisista vaikutuksista tai muista mahdollisista liitännäistoimenpiteistä.”

7. Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Puolisoiden avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevassa asiassa ovat toimivaltaisia sen jäsenvaltion tuomioistuimet,

a) jonka alueella:

– puolisoiden asuinpaikka on, tai

– puolisoiden viimeinen asuinpaikka oli, jos toinen puolisoista asuu siellä edelleen, tai

– vastaajan asuinpaikka on, tai

– jommankumman puolison asuinpaikka on, jos puolisot jättävät yhteisen hakemuksen, tai

– hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä, taikka

– hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä ja hän on joko kyseisen jäsenvaltion kansalainen tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, hänen ’kotipaikkansa’ on siellä;

[9] Ks. perintöasioista tuomio 16.7.2020, E. E. (Tuomioistuimen toimivalta ja perintöasioihin sovellettava laki) (C-80/19, EU:C:2020:569; jäljempänä tuomio E. E. (Tuomioistuimen toimivalta ja perintöasioihin sovellettava laki)).

b) jonka kansalaisia molemmat puolisot ovat tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jossa on kummankin puolison ’kotipaikka’.

_ _”

II Tosiseikat, pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

8. FA, joka on Irlannin kansalainen, ja IB, joka on Ranskan kansalainen, vihittiin 27.8.1994 avioliittoon Irlannissa. Avioliitosta syntyi kolme lasta, jotka ovat nyt jo täysi-ikäisiä.

9. IB jätti 28.12.2018 avioerohakemuksen tribunal de grande instance de Parisiin (Pariisin alioikeus, Ranska).

10. Hakemuksesta 11.7.2019 antamassaan ratkaisussa juge aux affaires familiales du tribunal de grande instance de Paris (perheoikeudellisten asioiden tuomari, Pariisin alioikeus, Ranska) totesi, että Ranskan tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa ratkaista puolisoiden avioeroa koskevaa asiaa. Hän perusteli ratkaisuaan seuraavasti:

– Perheen koti sijaitsi Irlannissa, jonne perhe oli asettunut asumaan vuonna 1999 ja josta oli hankittu asunto puolisoiden yhteiseksi kodiksi; myös perheen lapset asuivat Irlannissa ja opiskelivat siellä.

– Puolisot eivät eläneet asumuserossa, eikä millään perusteella voitu päätellä, että puolisoilla olisi ollut yhteinen tahto siirtää kotinsa Ranskaan.

– Useat seikat viittasivat sitä vastoin siihen, että IB:n henkilökohtaiset siteet ja perhesiteet olivat Irlannissa, jonne hän matkusti viikonloppuisin tapaamaan puolisoaan ja lapsiaan ja jatkamaan säännöllisiä urheilu- ja vapaa-ajan harrastuksiaan.

– IB:n siihenastisissa elintavoissa ei ollut tapahtunut hakemuksen jättämistä edeltäneiden kuuden kuukauden aikana (eli 27.6.2018 jälkeen) mitään sellaista muutosta, josta voitaisiin päätellä, että hän oli luopunut asuinpaikastaan Irlannissa. IB päinvastoin jatkoi perhe-elämäänsä Irlannissa samaan tapaan kuin aina ennenkin vuoden 2018 joululomaan asti, jonka hän vietti yhdessä puolisonsa ja lastensa kanssa perheen yhteisessä kodissa.

– Nämä IB:n siteet Irlantiin eivät kuitenkaan sulkeneet pois sitä, että hänellä oli siteitä myös Ranskaan, jonne hän oli matkustanut joka viikko töihin vuodesta 2017 alkaen. IB:llä oli tosiasiallisesti kaksi asuinpaikkaa, toinen Pariisissa, jossa hän asui viikolla työhönsä liittyvistä syistä, ja toinen Irlannissa, jossa hän vietti viikonloput puolisonsa ja lastensa kanssa.

11. IB valitti alioikeuden tuomarin ratkaisusta cour d’appel de Parisiin (Pariisin ylioikeus, Ranska) ja vaati tätä kumoamaan kyseisen ratkaisun ja toteamaan, että Ranskan tuomioistuimilla on alueellinen toimivalta ratkaista puolisoiden avioeroa koskeva asia. IB riitautti erityisesti kyseisessä ratkaisussa tehdyn päätelmän, jonka mukaan IB:llä ei ollut aikomusta siirtää Ranskaan ”paikkaa, johon hän keskittää ja haluaa vakiinnuttaa elinpiirinsä pysyvästi ja tavanomaisesti”.

12. FA vaati cour d’appel de Parisia pysyttämään valituksenalaisen ratkaisun.

13. Cour d'appel de Paris toteaa, että ainakin kuuden kuukauden ajan ennen avioerohakemuksen vireillepanoa IB:llä oli Ranskassa vakaa ja pysyvä asuinpaikka ilman, että hän olisi kuitenkaan luopunut asuinpaikastaan Irlannissa, jonne hänellä oli edelleen perhesiteitä ja jossa hän oleskeli henkilökohtaisista syistä yhtä säännöllisesti kuin ennenkin.

14. Näin ollen cour d'appel de Paris toteaa, että IB:llä on Ranskassa asuinpaikka, joka on siinä määrin vakaa ja pysyvä, että sitä voidaan pitää luonteeltaan vakinaisena asuinpaikkana, ja että hänellä samanaikaisesti on Irlannissa asuinpaikka, jolla on nämä samat ominaispiirteet.

15. Tästä se päättelee, että Ranskan ja Irlannin tuomioistuimet voivat asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennen ja kuudennen luetelmakohdan perusteella kumpikin olla toimivaltaisia ratkaisemaan puolisoiden avioeroa koskevan asian.

16. Tässä tilanteessa se katsoo, että asuinpaikan käsite edellyttää tulkintaa, minkä vuoksi se esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Jos, kuten käsiteltävässä asiassa, tosiasiallisista olosuhteista ilmenee, että toinen puoliso asuu kahdessa eri jäsenvaltiossa, voidaanko asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa tarkoitetulla tavalla ja kyseistä artiklaa sovellettaessa katsoa, että hänellä on asuinpaikka kahdessa jäsenvaltiossa niin, että jos kyseisessä artiklassa mainitut edellytykset täyttyvät kummassakin jäsenvaltiossa, kummankin jäsenvaltion tuomioistuimilla on yhtäläinen toimivalta ratkaista avioeroa koskeva asia?”

III Asian käsittely unionin tuomioistuimessa

17. Ennakkoratkaisupyyntö saapui unionin tuomioistuimeen 30.6.2020.

18. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet FA, Saksan, Ranskan, Irlannin ja Portugalin hallitukset sekä Euroopan komissio.

19. IB esitti 17.2.2021 perustellun pyynnön asianosaisten kuulemiseksi pidettävän istunnon järjestämisestä. Hän ilmoitti kuitenkin olevansa valmis siihen, että istunto kansanterveydellisen kriisin vuoksi korvataan kirjallisilla huomautuksilla, mihin suostuttiin. Näitä istunnon korvaavia kirjallisia huomautuksia esittivät IB:n lisäksi Ranskan ja Irlannin hallitukset ja komissio.

IV Asian tarkastelu

A Alustavat huomautukset

20. Ennakkoratkaisupyynnössä on lähtökohtana se, että toinen puoliso ”asuu kahdessa eri jäsenvaltiossa”.[10] Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, miten tämä vaikuttaa toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämiseen avioerohakemusta koskevassa asiassa.

[10] Sosiologisessa tutkimuksessa todennäköisesti ilmenisi, että tapaukset, joissa toinen (tai kumpikin) puoliso on vastaavassa tilanteessa, ovat lisääntyneet.

21. Jotta tähän kysymykseen voitaisiin vastata, on ensin otettava kantaa siihen, mitä asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetulla aikuisen henkilön asuinpaikalla tarkoitetaan. Jos ilmenee, että IB:llä *voi* olla kyseisessä säännöksessä tarkoitettu asuinpaikka kahdessa eri jäsenvaltiossa, on selvitettävä, onko kummankin jäsenvaltion tuomioistuimilla yhtäläinen toimivalta ratkaista puolisoiden avioeroa koskeva asia.

22. Jotta sovellettavasta oikeussäännöstä saataisiin parempi käsitys, tarkastelen aluksi sitä edeltäneitä sääntöjä.

23. Asetuksessa N:o 2201/2003 säädetään tuomioistuimen kansainvälisestä toimivallasta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä viranomaisten välisestä yhteistyöstä kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa Tanskaa lukuun ottamatta.

24. Se ei suinkaan ole ensimmäinen tämän alan väline. Kuten edellä jo mainitsin, vuonna 1998 tehtiin yleissopimus, joka koski näitä samoja näkökohtia (vaikkakin rajallisemmin vanhempainvastuun osalta). Yleissopimukseen liitettiin selitysmuistio sen määräysten tarkoituksesta.[11]

25. Vuoden 1998 yleissopimus ei koskaan tullut voimaan. Kun yhteisö hieman tämän jälkeen sai toimivallan oikeudelliseen yhteistyöhön yksityisoikeudellisissa asioissa, yleissopimuksen normatiivinen osa sisällytettiin asetukseen N:o 1347/2000, jonka johdanto-osan kuudennessa perustelukappaleessa viitataan jatkuvuuteen näiden kahden välineen välillä.

26. Kolme vuotta myöhemmin asetus N:o 1347/2000 korvattiin asetuksella N:o 2201/2003, jolla sen soveltamisalaa laajennettiin koskemaan sellaisia vanhempainvastuuta koskevia menettelyjä ja tuomioita, jotka eivät liity avioliitto-oikeuden alaan kuuluviin menettelyihin. Sitä vastoin säännöt, jotka koskivat tuomioistuimen kansainvälistä toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevissa asioissa, jätettiin ennalleen.

27. Asetuksen N:o 2201/2003 voimassaolo päättyy 1.8.2022, sillä 25.6.2019 annettiin asetus (EU) 2019/1111,[12] jonka tarkoituksena oli korjata ensin mainitun asetuksen soveltamisessa havaitut puutteet lapsia koskevien menettelyjen osalta. Tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määräytymisperusteet aviokriisitilanteessa eivät muuttuneet.

[11] Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoasioissa tehdyn yleissopimuksen selitysmuistio (EYVL 1998, C 221, s. 27; jäljempänä Borrásin muistio). Neuvosto hyväksyi sen 28.5.1998.

[12] Tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annettu neuvoston asetus (uudelleenlaadittu) (EUVL 2019, L 178, s. 1). Jollei tämän asetuksen 100 artiklassa annetuista siirtymäsäännöksistä muuta johdu, se korvaa voimassa olevan asetuksen 1.8.2022 lähtien: ks. 104 artikla.

28. Koska avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat toimivaltasäännöt ovat näissä peräkkäisissä välineissä täysin samat ja koska näitä sääntöjä ei selitetä tarkemmin asetuksessa N:o 2201/2003, tätä edeltäneet välineet (ja sitä kautta erityisesti Borrásin muistio) ovat kyseisen asetuksen 3 artiklassa käytetyn asuinpaikan käsitteen keskeinen, vaikkakaan eivät ainoa, tulkintalähde. [13]

B Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa tarkoitettu asuinpaikka

29. Asetuksen N:o 2201/2003 3 artikla on väline, jonka tarkoituksena on taata omalla alallaan henkilöiden vapaa liikkuvuus vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvalla eurooppalaisella alueella. [14]

30. Oikein ymmärrettynä liikkumisvapaus edellyttää sitä, että jäsenvaltiot pidättyvät sekä rajoittamasta suoraan tämän vapauden käyttämistä että asettamasta sille esteitä, joilla on epäsuorasti vastaava rajoittava vaikutus.

31. Tällaisia rajoittavia vaikutuksia voivat aiheuttaa jäsenvaltioiden väliset eroavaisuudet perheoikeuden alalla ja se, että henkilön on vaikea saada siviilisäätynsä tunnustetuksi sen jäsenvaltion ulkopuolella, jossa se on rekisteröity.

32. Tietoisena tästä tilanteesta unionin lainsäätäjä otti käyttöön yhtenäisen lainsäädäntökehyksen, jonka tarkoituksena on helpottaa sellaisten avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien asioiden, joilla on jokin kansainvälinen liityntä, saamista jäsenvaltioiden tuomioistuinten käsiteltäväksi sekä näissä asioissa annettujen ratkaisujen vastavuoroista tunnustamista. [15]

33. Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa viitataan toistuvasti joko toisen tai kummankin puolison asuinpaikkaan sen määrittämiseksi, mitkä tuomioistuimet ovat kulloinkin toimivaltaisia ratkaisemaan asian.

[13] Ks. asetuksen N:o 1347/2000 johdanto-osan kuudes ja asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan kolmas perustelukappale. Tuomiossa Sundelind Lopez (C-68/07, EU:C:2007:740; jäljempänä tuomio Sundelind Lopez, 26 kohta), joka annettiin 29.11.2007, viitataan näihin johdanto-osan perustelukappaleisiin tulkittaessa voimassa olevan asetuksen 3 artiklaa. Julkisasiamiehet ovat usein käyttäneet Borrásin muistiota apuna voimassa olevan asetuksen tulkinnassa: ks. julkisasiamies Sharpstonin ratkaisuehdotus Purrucker (C-256/09, EU:C:2010:296, 13, 84, 85 ja 86 kohta); julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:152, 37, 57 ja 58 kohta); julkisasiamies Botin ratkaisuehdotus Liberato (C-386/17, EU:C:2018:670, 55 ja 69 kohta) ja julkisasiamies Saugmandsgaard Øen ratkaisuehdotus UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749, 28 kohta).

[14] Tuomio 13.10.2016, Mikołajczyk (C-294/15, EU:C:2016:772), 33 kohta: ”– – kuten asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan ensimmäisestä perustelukappaleesta ilmenee, tällä asetuksella edistetään vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen, jossa taataan henkilöiden vapaa liikkuvuus, luomista”.

[15] Asetuksen N:o 1347/2000 johdanto-osan neljäs perustelukappale.

1. Itsenäinen tulkinta

a) Asuinpaikan käsite muissa normatiivisissa välineissä

1) Yleistä

34. Tiettyjen monenvälisten kansainvälisten yleissopimusten [16] tapaan useissa perheoikeuden alalla tehtävää oikeudellista yhteistyötä koskevissa Euroopan unionin välineissä käytetään (suoraan tai tuomioiden tunnustamisen osalta) tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määräytymisperusteena ja lainvalintasääntöjen mukaisena liittymäperusteena asianosaisen asuinpaikkaa. [17]

35. Asuinpaikka on tavanomainen määräytymisperuste myös muilla unionin oikeuden aloilla [18] ja muissa kansainvälisissä yleissopimuksissa. [19] Kaikille näille välineille on yhteistä se, että niissä ei yleensä määritellä kyseistä käsitettä eikä myöskään viitata jäsenvaltioiden (tai sopimusvaltioiden) oikeusjärjestyksiin sen tulkitsemiseksi. [20]

36. Yleiskielessä asuinpaikalla tarkoitetaan säännöllistä tai vakinaista oleskelua tietyssä paikassa. Tämän ilmauksen käyttö oikeudellisena käsitteenä vaatii kuitenkin enemmän kuin pelkkää ilmauksen tavanomaisen merkityksen tulkintaa. [21]

37. Johdanto-osat, selittävät muistiot ja valmisteluasiakirjat sekä unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö osoittavat, että asuinpaikka rinnastetaan yleensä henkilön ”etujen keskukseen” yksikkömuodossa ilmaistuna. Asuinpaikan abstrakti määrittäminen edellyttää tiettyjen *liittymäperusteiden* täyttymistä, ja konkreettinen määrittäminen edellyttää näiden perusteiden arviointia käsiteltävän asian olosuhteiden kannalta. [22]

16 Esim. viranomaisten toimivallasta ja sovellettavasta laista alaikäisten suojeluun liittyvissä asioissa Haagissa 5.10.1961 tehty yleissopimus; avioerojen ja asumuserojen tunnustamisesta Haagissa 1.6.1970 tehty yleissopimus; toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa Haagissa 19.10.1996 tehty yleissopimus ja lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja lasten palauttamisesta Luxemburgissa 20.5.1980 tehty eurooppalainen yleissopimus.

17 Kansalaisuuden tai kotipaikan kaltaisista perinteisistä kriteereistä, joita ennen suosittiin yksityisen ja tietyn oikeusjärjestyksen välisen yhteyden ilmentyminä, on nykyään luovuttu tai ne ovat jääneet taka-alalle.

18 Ks. esim. sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta 29.4.2004 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 883/2004 (EUVL 2004, L 166, s. 1), jossa käytetään ilmausta asuinpaikka. Kyseisen asetuksen 1 artiklan j alakohdassa täsmennetään, että asuinpaikalla tarkoitetaan ”paikkaa, jossa henkilö vakinaisesti asuu”. Tuomiossa I (C-255/13, EU:C:2014:1291), joka annettiin 5.6.2014, tehdään tässä yhteydessä ero asumisen ja oleskelun välillä.

19 Esim. naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta Istanbulissa 11.5.2011 tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (44 artikla).

20 Näiden määritelmien ja viittausten poisjättäminen perustuu haluun olla vaikuttamatta muihin välineisiin, joissa käytetään samaa käsitettä, ks. Lagarde, P., *Rapport explicatif sur la Convention du 19 octobre 1996 concernant la compétence, la loi applicable, la reconnaissance, l'exécution et la coopération en matière de responsabilité parentale et de mesures de protection des enfants*, teoksessa *Actes et documents de la Dix-huitième session de la Conférence de La Haye de droit international privé*, 1996, nide II, s. 552, 40 kohta.

21 Ks. vastaavasti julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus A (C-523/07, EU:C:2009:39), 15 kohta, joka liittyy asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklassa tarkoitettuun asuinpaikkaan.

22 Tämä ad casum -arviointi on luonnollisestikin kansallisten tuomioistuinten tehtävä. Koska se on tapauskohtainen, ”tietyn asian yhteydessä annettuja ohjeita voidaan soveltaa toiseen asiaan vain harkitusti”. Tuomio 28.6.2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513; jäljempänä tuomio HR, 54 kohta).

38. Sen säännöksen asiayhteyden, johon tämä toimivaltaperuste sisältyy, muodostavat kyseessä olevien etujen luonne ja kaikki merkitykselliset seikat ja viitteet (eli viime kädessä *liittymäperusteet*), joiden perusteella henkilön asuinpaikka määräytyy. Asiayhteyden lisäksi on otettava huomioon kyseisen säännöksen tarkoitus ja se lainsäädäntökokonaisuus, jonka osa säännös on.

39. Asuinpaikan käsite ja sen tulkinta asetuksen N:o 2201/2003 yhteydessä ovat itsenäisiä, kuten unionin tuomioistuin on toistuvasti korostanut.[23] Kyseisen asetuksen säännösten asiayhteys ja tarkoitus siis määräävät, missä rajoissa eri oikeudenalojen välillä voidaan tehdä analogisia tulkintoja ja ekstrapolaatioita.[24]

2) Yksityisoikeudellisissa asioissa tehtävän oikeudellisen yhteistyön muut osa-alueet

i) Lapsen asuinpaikka

40. Vanhempainvastuuta koskevissa asioissa unionin tuomioistuin on rinnastanut lapsen asuinpaikan hänen elinetujensa keskukseen, joka vahvistetaan tarkastelemalla useita seikkoja,

– jotka on valittava soveltuvuutensa perusteella tai sen perusteella, vastaavatko ne yhtäältä sen säännöksen asiayhteyttä, johon kyseinen toimivaltaperuste sisältyy,[25] ja toisaalta asetuksen N:o 2201/2003 tavoitteita, jotka on muotoiltu lapsen edun perusteella;[26] ja

– joita sovellettaessa (ja arvioitaessa) on otettava huomioon kaikki asian erityisolosuhteet.[27]

41. Unionin tuomioistuin on sitä vastoin kieltäytynyt soveltamasta suoralta kädeltä niitä määritelmiä tai tulkintoja, joita muilla unionin oikeuden aloilla (erityisesti sosiaaliturvan ja henkilöstön alalla) on annettu kyseisestä käsitteestä. Niitä ”ei voida suoraan soveltaa arvioitaessa asetuksen [N:o 2201/2003] 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua lapsen asuinpaikkaa” nimenomaan siitä syystä, että ne on annettu eri asiayhteydessä.[28]

[23] Ibid., 40 kohta: ”koska asetuksessa [N:o 2201/2003] ei määritellä – – asuinpaikan käsitettä eikä siinä viitata tältä osin jäsenvaltioiden oikeuteen, on unionin tuomioistuin toistuvasti todennut, että kyse on unionin oikeuden itsenäisestä käsitteestä, jota on tulkittava ottamalla huomioon niiden säännösten asiayhteys, joissa käsite mainitaan, ja asetuksen N:o 2201/2003 tavoitteet”. Myös yleissopimusten alalla suositaan itsenäistä tulkintaa: ks. tämän ratkaisuehdotuksen 35 kohta ja alaviite 20.

[24] En siten yhdy Ranskan väitteeseen, jonka mukaan asuinpaikan käsitteen on *sinänsä* oltava kyseisessä asetuksessa sama kuin muissa asetuksissa (erityisesti toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta 4.7.2012 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 650/2012 (EUVL 2012, L 201, s. 107)).

[25] Merkityksellisinä pidetään säännöksiä, joissa toimivaltaperusteena käytetään asuinpaikkaa, ja asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklaa, jos kyse on lapsen luvattomasta poisviennistä. Ks. ensin mainitun osalta tuomio HR ja jälkimmäisen osalta tuomio 8.6.2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436; jäljempänä tuomio OL).

[26] Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappale ja mm. tuomio 2.4.2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225; jäljempänä tuomio A, 35 kohta); tuomio OL, 66 kohta ja tuomio HR, 59 kohta. Tämä seikka ei tietenkään päde silloin, kun kyse on aikuisen henkilön asuinpaikasta.

[27] Mm. tuomio A, 37 kohta ja sitä seuraavat kohdat; tuomio 22.12.2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829), 47 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja tuomio OL, 42 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

[28] Tuomio A, 36 kohta.

ii) Perittävän asuinpaikka

42. Sama lähestymistapa pätee mutatis mutandi määritettäessä perittävän asuinpaikkaa, jota käytetään asetuksessa (EU) N:o 650/2012. [29]

43. Viimeksi mainitun asetuksen johdanto-osan perustelukappaleissa perittävän asuinpaikaksi määritellään paikka, jossa ”hänen perheensä intressien keskus sijaitsi ja johon hänen sosiaalinen elämänsä keskittyi”, ja todetaan, että asuinpaikan määrittämiseksi olisi suoritettava ”yleisarviointi perittävän elinolosuhteista hänen kuolemaansa edeltävinä vuosina ja hänen kuolinhetkellään ottaen huomioon kaikki asiaankuuluvat tosiseikat, erityisesti perittävän oleskelun kesto ja säännöllisyys asianomaisessa valtiossa sekä oleskelun olosuhteet ja syyt”. Tällä tavoin määritetyn asuinpaikan ”olisi oltava osoituksena perittävän läheisestä ja vakaasta liittymästä asianomaiseen valtioon, kun otetaan huomioon tämän asetuksen erityiset tavoitteet”. [30]

iii) Maksukyvyttömän velallisen asuinpaikka

44. Myös maksukyvyttömyysmenettelyistä annetussa asetuksessa (EU) 2015/848 [31] tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan (epäsuorana) määräytymisperusteena ja siten lainvalintasääntöjen mukaisena liittymäperusteena on asuinpaikka.

45. Kyseisen asetuksen 3 artiklan 1 kohdasta ilmenee, että silloin, kun kyse on yksityishenkilöstä, velallisen ”pääintressien keskuksen” oletetaan olevan henkilön asuinpaikka. Maksukyvyttömyysmenettelyjen alalla merkityksellisinä pidetään taloudellisia ja rahoituksellisia intressejä; pääintressien keskuksen määrittämiseen käytettävien perusteiden on oltava sellaisia, että tämä keskus on helposti kolmansien osapuolten todettavissa. [32]

b) Tämän lähestymistavan soveltaminen asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohtaan

46. Edellä kuvattu lähestymistapa soveltuu joustavuutensa vuoksi mainiosti asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa tarkoitetun asuinpaikan määrittämiseen niin, että voidaan ratkaista, onko jonkin tietyn jäsenvaltion tuomioistuin toimivaltainen ratkaisemaan avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan asian.

47. Kyseiseen asetukseen ei sisälly minkäänlaisia ohjeita siitä, missä aikuisen henkilön asuinpaikka on tai miten se määritetään aviokriisitilanteessa, eikä siinä myöskään viitata kansallisiin oikeusjärjestyksiin se määrittämiseksi. Tämä poisjättö on tietoinen valinta (joka tehtiin myös sitä edeltäneissä välineissä).

48. Tämä käy ilmi Borrásin muistiosta, jossa todetaan, että

– asuinpaikan määrittämisestä käytiin keskustelua siinä yhteydessä, kun tarkasteltiin (nykyisen) kuudennen luetelmakohdan lisäämistä 3 artiklan 1 kohdan a alakohtaan; [33] vuoden 1998

[29] Perittävän viimeisin asuinpaikka on yleinen tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan ja sovellettavan lain määrittämisessä käytetty liittymäperuste.

[30] Johdanto-osan 23 ja 24 perustelukappale. Ks. myös ratkaisuehdotukseni E. E. (C-80/19, EU:C:2020:230, 45 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja tuomio E. E. (Tuomioistuimen toimivalta ja perintöasioihin sovellettava laki), 38–40 kohta.

[31] Maksukyvyttömyysmenettelyistä 20.5.2015 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2015, L 141, s. 19).

[32] Asetuksen 2015/848 johdanto-osan 28 perustelukappale ja tuomio 16.7.2020, Novo Banco (C-253/19, EU:C:2020:585, 21 kohta).

[33] Vuoden 1998 yleissopimuksen vastaava määräys oli 2 artiklan 1 kappaleen a kohdan kuudes luetelmakohta.

yleissopimukseen päätettiin kuitenkin olla lisäämättä asuinpaikan määrittämistä koskevaa erityistä määräystä [34]

– yhteisöjen tuomioistuimen muilla aloilla antama määritelmä, jonka mukaan asuinpaikalla tarkoitetaan ”paikkaa, johon kyseessä oleva henkilö on keskittänyt ja halunnut vakiinnuttaa elinpiirinsä pysyvästi tai tavanomaisesti”, [35] ”otettiin kuitenkin erityisesti huomioon”

– muut määritelmäehdotukset hylättiin, [36] mikä antaa ymmärtää, että tämä ”erityisesti huomioon otettu” määritelmä hyväksyttiin työmääritelmäksi neuvotteluissa.

49. Koska vuoden 1998 yleissopimuksen ja nykyään voimassa olevan asetuksen välillä on jatkuvuus, voidaan päätellä, että tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määräytymisperusteet avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevissa asioissa perustuvat tähän samaan malliin.

50. Puolisoiden asuinpaikan määrittämisen kannalta merkityksellisten etujen määrittäminen ja niiden liittymäperusteiden valinta, jotka kussakin tapauksessa määräävät asuinpaikan kokonaisuutena arvioituina, on, kuten edellä jo totesin, tehtävä itsenäisesti ja kyseisen säännöksen asiayhteyden ja asetuksen N:o 2201/2003 tarkoituksen valossa. [37]

51. Ei myöskään pidä unohtaa, että tällaisissa asioissa tilanne saattaa muuttua hyvinkin nopeasti nimenomaan aviokriisin takia. Asuinpaikka voi monesti vaihtua, minkä jälkeen toinen puoliso saattaa palata alkuperäjäsenvaltioonsa, jos puolisot ovat keskenään eri kansallisuutta.

2. Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan asiayhteys ja asetuksen tarkoitus

a) Täsmennys: asetuksen N:o 2201/2003 II luvun 1 jaksossa tarkoitetun asuinpaikan käsitteen tehtävät ja yhtenäisyys

52. Asuinpaikka ja jäsenvaltion kansalaisuus ovat asetuksen N:o 2201/2003 II luvun (”Oikeudellinen toimivalta”) 1 jakson (”Avioero, asumusero ja avioliiton pätemättömäksi julistaminen”) keskeisiä käsitteitä.

53. Näillä käsitteillä on kaksi tehtävää: toimia tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määräytymisperusteena aviokriisiä koskevissa asioissa 3 artiklan mukaisesti ja rajata kyseisen jakson soveltamisala, kuten ilmenee 6 ja 7 artiklasta. [38]

54. Asuinpaikan käsite on kummassakin tapauksessa sama, joten sille 3 artiklan 1 kohdan yhteydessä annettava määritelmä pätee myös 6 ja 7 artiklaan. Näin voidaan päätellä nykyistä edeltäneen asetuksen N:o 1347/2000 johdanto-osan kahdeksannesta perustelukappaleesta, jossa

[34] Borrásin muistio, 32 kohta.

[35] Loc. ult. cit. Tätä määritelmää käytetään henkilöstöä ja sosiaaliturvaa koskevissa asioissa.

[36] Loc. ult. cit.

[37] Tämän ratkaisuehdotuksen 38 ja 39 kohta.

[38] Asetuksen N:o 2201/2003 6 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion omassa lainsäädännössä voimassa oleviin toimivaltasääntöihin ei voida nojautua riita-asioissa, joissa vastaajan asuinpaikka on jäsenvaltion alueella tai joissa vastaaja on jäsenvaltion kansalainen (tai, jos kyseessä on Irlanti, hänen ”kotipaikkansa” on jommankumman viimeksi mainitun jäsenvaltion alueella). Tuomiossa Sundelind Lopez yhteisöjen tuomioistuin totesi, että muita tapauksia koskeviin toimivaltasääntöihin voidaan nojautua sellaista henkilöä vastaan, jonka asuinpaikka ei ole jäsenvaltiossa tai joka ei ole jäsenvaltion kansalainen, jos mikään jäsenvaltio ei ole asetuksen säännösten mukaan toimivaltainen.

todetaan, että kyseistä asetusta olisi voitava soveltaa ”*asetuksessa säädettyjen toimivaltaperusteiden mukaisesti* myös niihin yhteisön ulkopuolisten maiden kansalaisiin, joilla on riittävän vahvat siteet jonkin jäsenvaltion alueeseen”. [39]

b) Tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan ad hoc -määräytymisperuste

55. Aviokriisitilanteessa asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa mainitut tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määräytymisperusteet perustuvat toisen tai kummankin puolison henkilökohtaiseen tilanteeseen. Nämä toimivaltaperusteet ovat yksinomaisia, eikä niiden välillä ole hierarkiaa. [40]

56. Toimivaltaperusteiden luettelossa toistetaan asetuksen N:o 1347/2000 3 artiklassa vahvistetut perusteet, jotka puolestaan pohjautuvat vuoden 1998 yleissopimuksen 2 artiklassa vahvistettuihin perusteisiin. Kyseisissä perusteissa asuinpaikalla viitataan

– *puolisoiden yhteiseen* asuinpaikkaan tai paikkaan, jossa heidän viimeinen asuinpaikkansa oli; [41]

– *vain toisen puolison* asuinpaikkaan,

  – jos hakemus esitetään yhteisesti, ja tähän on saatu toisen puolison suostumus; tässä tapauksessa toimivaltaisia voivat olla joko hakijan tai vastaajan asuinpaikan jäsenvaltion tuomioistuimet

  – jos kyseessä on vastaajan asuinpaikka;

  – hakijan asuinpaikkaan, jos hän on asunut siellä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä tai jos hän on kyseisen jäsenvaltion kansalainen ja on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä (tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, hänen ”kotipaikkansa” on siellä).

57. Borrásin muistiossa selitetään toimivaltaisten tuomioistuinten valintaa ja niiden vaihtoehtoisuutta seuraavasti: näin otetaan huomioon osapuolten edut, kyseessä on henkilöiden liikkuvuuteen mukautettu joustava sääntely ja näin noudatetaan läheisyyden periaatetta, jolla tarkoitetaan sitä, että asianosaisen ja jonkin jäsenvaltion välillä on todellinen liittymä. Viime kädessä ne pyrkivät ”auttamaan henkilöitä tinkimättä oikeusvarmuudesta”. [42]

[39] Kursivointi tässä.

[40] Tuomio Hadadi, 48 kohta. Toimivaltaperusteiden välillä ei ole muodollista hierarkiaa, vaikka asetuksen uudelleenlaatimisen yhteydessä esitettiinkin tällaisen hierarkian asettamista (Groupe européen de droit international privé ehdotti sitä syyskuussa 2018 Antwerpenissa pitämässään kokouksessa: https://www.gedip-egpil.eu/documents/Anvers %202018/DivorceCompletV5.7.2.19.pdf). Uudessa 3 artiklassa säilytettiin samat toimivaltasäännöt, jotka ovat kaikki samantasoisia. Siinä, miten kukin säännöistä hyväksyttiin jäsenvaltioissa, oli kuitenkin eroja: Borrásin muistion 30 ja 32 kohdasta ilmenee, että toiset kyseiseen artiklaan sisältyneet toimivaltaperusteet hyväksyttiin jäsenvaltioissa laajalti, kun taas toiset edellyttivät poliittisia kompromisseja. Jälkimmäisillä tarkoitetaan nykyisen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidettä ja kuudetta luetelmakohtaa.

[41] Jälkimmäisessä tapauksessa on välttämätöntä, että toinen puoliso asuu edelleen kyseisessä jäsenvaltiossa. Asetuksessa ei täsmennetä, missä vaiheessa tämä seikka on todettava. Viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa viitataan hakemuksen jättämisajankohtaan, ja muissa luetelmakohdissa mainittujen toimivaltaperusteiden kohdalla vaikuttaa järkevältä tulkita samoin.

[42] Borrásin muistio, 27, 28 ja 30 kohta. Asetuksen N:o 1347/2000 johdanto-osan 12 perustelukappaleessa mainitaan, että asianosaisen ja toimivaltaa käyttävän jäsenvaltion välillä on oltava todellinen liittymä, tekemättä tässä mitään eroa avioliittoa koskevien asioiden ja vanhempainvastuuta koskevien asioiden välillä.

58. Unionin tuomioistuin on vahvistanut nämä selitykset useissa asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdasta antamissaan tuomioissa. [43]

59. Borrásin muistiossa myös mainitaan, että syynä siihen, että vuoden 1998 yleissopimukseen sisällytettiin mahdollisuus jättää hakemus paikassa, jossa ainoastaan toisen puolison etujen keskus on, jos kyseessä ei ole vastaajan etujen keskus ja jos puolisot eivät ole sopineet asiasta keskenään, oli se, että muutamat jäsenvaltiot asettivat tämän ehdottomaksi edellytykseksi yleissopimuksen hyväksymiselle. [44]

60. Siinä otettiin siten huomioon edellä jo mainitsemani erityistapaus, jossa toinen puoliso muuttaa aviokriisin takia toiseen jäsenvaltioon. [45] Tällainen muutto tarkoittaa usein sitä, että kyseinen puoliso palaa välittömästi siihen valtioon, jossa hänen asuinpaikkansa oli ennen avioliittoa tai jonka kansalainen hän on. Näissä tapauksissa on arvioitava kyseisen henkilön ja tuomioistuimen välinen liittymä, vaikka objektiivinen maantieteellinen läheisyys ei olisikaan vielä vakiintunut.

3. Asuinpaikka tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määräytymisperusteena

61. Asuinpaikan käsite, johon asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetut toimivaltaperusteet perustuvat,

– vastaa henkilön *elin*etujen keskusta, millä viitataan sosiaaliseen elämään ja perhe-elämään liittyviin etuihin. *Ammatillisten* etujen ja *varallisuus*etujen paikantaminen auttaa osaltaan elinetujen keskuksen määrittämisessä; nämä tekijät eivät kuitenkaan sellaisinaan voi vähentää henkilökohtaisten etujen arvoa, jos ne sijaitsevat maantieteellisesti eri paikassa

– tarkoittaa lähtökohtaisesti kyseisen henkilön *oleskelua* (eikä pelkkää läsnäoloa) tietyssä paikassa tietyin edellytyksin: oleskelu on joko pysyvää tai siinä määrin säännöllistä tai vakiintunutta, että hänellä on edellytykset integroitua sosiaaliseen ympäristöön.

62. Oleskelun luonnehtiminen täysi-ikäisen henkilön asuinpaikaksi ei *kaikissa tilanteissa* riipu tietyn ajan kulumisesta. Se ei myöskään edellytä sitä, että tänä aikana *objektiivinen* maantieteellinen läheisyys kyseisen henkilön ja sen tuomioistuimen välillä, joka tutkii avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan asian, on vakiintunut.

63. Vaikka asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa edellytetään asuinpaikan lisäksi tiettyjen ajallisten edellytysten täyttymistä, tämä johtuu siitä, että ajalliset edellytykset eivät ole olennaisia asuinpaikan määrittelemiseksi vakituiseksi. [46]

[43] Tuomio Sundelind Lopez, 26 kohta; tuomio Hadadi, 48 kohta ja tuomio 13.10.2016, Mikołajczyk (C-294/15, EU:C:2016:772, 49 ja 50 kohta).

[44] Edellä tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 40.

[45] Edellä tämän ratkaisuehdotuksen 51 kohta.

[46] Näiden edellytysten käyttöönotto on tavallisesti tulkittu osoitukseksi tahdosta rajoittaa 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan kahdessa viimeisessä luetelmakohdassa tarkoitetun forum actorisin käyttöä. Vaikka tämä selitys pitääkin paikkansa, se ei poista näiden edellytysten vaikutuksia asuinpaikan käsitteeseen.

64. Vaatimus siitä, että hakija on asunut vähintään vuoden ajan tai, jos hän on kyseisen jäsenvaltion kansalainen (tai hänen ”kotipaikkansa” on siellä), kuuden kuukauden ajan siinä jäsenvaltiossa, jossa hänen asuinpaikkansa on, suhteellistaa ajallisen perusteen painoarvoa asumisen vakinaisuuteen viittaavana seikkana.

65. Näin ollen voidaan perustellusti katsoa, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklaa sovellettaessa on mahdollista, että toinen puolisoista saa lähes välittömästi (tai lyhyen ajan kuluttua) vakinaisen asuinpaikan aviokriisin jälkeen tapahtuvan muuton seurauksena.

66. Tällaisissa tilanteissa täysi-ikäisen henkilön *aikomus* asettua ja kotoutua toiseen valtioon (tai palata ja kotoutua uudelleen alkuperävaltioon) niin, että hän hankkii sieltä uuden asuinpaikan ja luopuu entisestä asuinpaikastaan,[47] voi hyvin täydentää fyysisen oleskelun kestoa, säännöllisyyttä tai pysyvyyttä koskevia edellytyksiä, joiden perusteella asuinpaikka tavallisesti määritetään, tai korvata ne.

67. Tämä aikomus voi olla olemassa jo alusta pitäen tai se voi kehittyä vähin erin. Se voidaan molemmissa tapauksissa ottaa huomioon asuinpaikan määrittämiseksi, jos siitä on osoituksena ulkoisia seikkoja.[48] Muuten toimivaltasäännön soveltaminen kävisi liian vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi.

68. Sen määrittämiseksi, onko henkilön elinetujen keskus jossakin asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetussa paikassa (tai, tapauksen mukaan, onko hänellä aikomus siirtää se sinne), on otettava huomioon, kuten muilla läheisillä aloilla,[49] kaikki seikat, jotka ovat omiaan osoittamaan olennaisen liittymän asianomaisen henkilön ja kyseisen paikan välillä.

69. Tällaisina seikkoina voidaan pitää erityisesti hänen kyseisellä alueella oleskelunsa olosuhteita ja syitä ja, edellä mainituin varauksin, sen kestoa ja säännöllisyyttä. Niitä voivat olla muun muassa seuraavat – enkä väitä luettelon olevan tyhjentävä:

– kyseinen paikka on henkilön alkuperävaltiossa

– henkilön sukulaiset ja ystävät asuvat kyseisessä paikassa

– henkilö asuu vakinaisesti kyseisessä paikassa joko vuokra- tai omistusasunnossa tai on tehnyt järjestelyjä tähän suuntaan

– paikka on siinä valtiossa, jonka kansalainen henkilö on

– henkilöllä on työpaikka tai hän hakee työpaikkaa kyseisessä paikassa

– henkilö tuntee kuuluvansa kulttuuriltaan kyseiseen paikkaan.

47 Jos luopumisaikomusta ei ole, entistä asuinpaikkaa pidetään edelleen vakinaisena asuinpaikkana.

48 Tuomio HR, 46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

49 Ks. vastaavasti perittävän asuinpaikasta tuomio E. E. (Tuomioistuimen toimivalta ja perintöasioihin sovellettava laki), 38 kohta ja samassa asiassa esittämäni ratkaisuehdotuksen (C-80/19, EU:C:2020:230) 49 kohta ja sitä seuraavat kohdat. Ks. lapsen asuinpaikasta mm. tuomio A, 39 kohta.

70. Näiden tai muiden samankaltaisten seikkojen (joita voi siis olla muitakin kuin vain edellä luettelemani esimerkit) [50] merkityksellisyyden vahvistaa pienen lapsen tai sylilapsen asuinpaikkaa koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö. Sen mukaan lapsen elinpiirin keskus on pääteltävissä lapsen integroitumisesta sen vanhemman perheympäristöön ja sosiaaliseen ympäristöön, josta hän on riippuvainen, ja se määritetään unionin tuomioistuimen tällaisen ympäristön määrittämiseksi vahvistamien seikkojen perusteella. [51]

C Yksi asuinpaikka

71. Sen tuomioistuimen tehtävä, johon avioerohakemus on jätetty, on määrittää aikuisen asuinpaikka ja tämän perusteella ratkaista, mikä tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan avioerohakemuksen. Sen on pyrittävä määrittämään *yksi* (ja samalla ainoa) asuinpaikka, joka voi olla joko toisen tai kummankin puolison asuinpaikka.

72. Pitää paikkansa, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdassa ei ole kielletty sitä, että toimivaltaisia tuomioistuimia voi olla useita ja että oikeuspaikan voi valita (*forum shopping*) asioissa, jotka koskevat yksinomaan avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista. Päällekkäisiä menettelyjä koskevasta tilanteesta on säädetty ja se on ratkaistu asetuksen 19 artiklan 1 ja 3 kohdassa.

73. Olen kuitenkin sitä mieltä, ettei tällä argumentilla voida perustella sitä toimivaltaisten tuomioistuinten määrän entistä merkittävämpää lisääntymistä, joka seuraisi, jos hyväksyttäisiin yleisesti, että henkilö voi asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla asua *vakinaisesti* useassa paikassa samanaikaisesti.

74. Kyseisen säännöksen sanamuoto, tarkoitus ja tietyt systematiikkaan liittyvät muut seikat puhuvat tällaista tulkintaa vastaan.

1. Käsitteiden sanamuoto ja merkitys

75. Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa viitataan toistuvasti sen *jäsenvaltion* tuomioistuimiin, jossa henkilön *asuinpaikka* on, käyttämällä yksikkömuotoa.

76. Kyseisen asetuksen 66 artiklasta, jossa säädetään toimivaltaperusteiden soveltamisesta jäsenvaltioissa, joissa on kaksi tai useampia oikeusjärjestyksiä, ilmenee vastaavasti, että ”viittauksella asuinpaikkaan tässä jäsenvaltiossa tarkoitetaan viittausta asuinpaikkaan *alueella*”. [52]

77. Jos asuinpaikka rinnastetaan henkilön elinetujen *keskukseen*, useiden samanaikaisten asuinpaikkojen hyväksyminen ei muutenkaan olisi johdonmukaista.

[50] Luetteloon voitaisiin lisätä esim. henkilön merkitseminen väestörekisteriin tai, jos aikuinen asuu yhdessä kouluikäisten lasten kanssa, heidän ilmoittamisensa päiväkoteihin tai kouluihin: ks. vastaavasti julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus A (C-523/07, EU:C:2009:39), 44 kohta.

[51] Tuomio A, 40 kohta; tuomio 22.12.2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 53–56 kohta); tuomio 9.10.2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, 52 kohta) ja tuomio HR, 44–47 kohta.

[52] Kursivointi tässä.

78. Mikään ei kuitenkaan sulje pois useiden ”sivuasuinpaikkojen”[53] olemassaoloa eli sitä, että henkilöllä on vakinaisen tai ensisijaisen asuinpaikkansa lisäksi muu asuinpaikka tai toissijaisia asuinpaikkoja (loma-asunto, työsuhdeasunto tai vastaava). Viimeksi mainituilla ei ole vaikutusta asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan yhteydessä.

2. Säännöksen tarkoitus

79. Sen hyväksyminen, että *vakinaisia* asuinpaikkoja voi olla useita, ei myöskään vastaisi asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdalla tavoiteltua päämäärää.

80. Kuten jo selitin,[54] tänä päämääränä on

– yhtäältä edistää henkilöiden liikkuvuutta unionissa silloinkin, kun asuinpaikka siirtyy jäsenvaltiosta toiseen aviokriisin seurauksena;

– toisaalta taata oikeusvarmuus ja asianomaisen henkilön ja oikeuspaikan välinen läheisyys.

81. Valituilla liittymäperusteilla taataan näiden päämäärien välinen tasapaino: ne palvelevat sekä asianomaisten henkilöiden että hyvän oikeudenhoidon etuja. Tätä tasapainoa edistää se, että asuinpaikan käyttö toimivaltaperusteena ei tarjoa yhtä paljon vaihtoehtoja kuin asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa on luetelmakohtia, vaikka ensi näkemältä voikin vaikuttaa siltä.[55]

82. Sallivan tulkinnan antaminen siitä, miten monta vakinaista asuinpaikkaa samalla henkilöllä voi olla samanaikaisesti, saattaisi de facto häiritä osapuolten välistä tasapainoa ja lisätä tapauksia, joissa turvaudutaan forum actorikseen. Lisäksi olisi entistä vaikeampi määrittää ennalta, mitkä tuomioistuimet unionissa voivat ratkaista avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevia asioita.[56]

83. Nämä näkökohdat yhdessä jäljempänä esittämieni seikkojen kanssa puoltavat sitä, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa tarkoitettua asuinpaikan käsitettä on tulkittava suppeasti, vaikka henkilö asuu useassa eri jäsenvaltiossa.

[53] Ilmaus ”sivuasuinpaikka” on lainattu julkisasiamies Cruz Villalónin ratkaisuehdotuksesta Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:738, 71 kohta), jossa sitä käytetään vakinaisen asuinpaikan vastakohtana.

[54] Edellä tämän ratkaisuehdotuksen 57 ja 58 kohdassa.

[55] Asuinpaikan käytölle tuomioistuimen toimivallan määräytymisperusteena asetetuista edellytyksistä seuraa, että jotkin toimivaltaperusteet ovat toisensa poissulkevia ja jotkin mahdollisesti päällekkäisiä. Ei ole mitenkään epätavallista, että useat eri toimivaltaperusteet viittaavat samaan jäsenvaltioon.

[56] Komission mukaan (istunnon sijasta esitettyjen kirjallisten huomautusten 14 kohta) sen hyväksyminen, että henkilöllä voi olla kaksi asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa tarkoitettua asuinpaikkaa, ”supprime un aléa et augmente la sécurité juridique, en apportant à l’époux qui partage sa vie entre deux États, l’assurance qu’il peut saisir les juridictions de l’un de ces États sans risquer une décision d’incompétence, et les coûts associés à une telle procédure”. Mielestäni tämä näkemys ei ole vakuuttava. Asuinpaikan määrittämisongelma ei katoa, vaikka hyväksyttäisiin, että asuinpaikkoja voi olla useita; asuinpaikkojen moninaisuudesta tulee päinvastoin taas uusi kysymys, joka sen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, on kyettävä selvittämään vakuuttavasti. Se, että asetuksen 3 artiklassa annettaisiin toimivalta vielä yhdelle tuomioistuimelle, lisäisi myös sen puolison, jolla on useampia kuin yksi asuinpaikka, epävarmuutta siitä, missä häntä vastaan voidaan jättää avioerohakemus.

3. Asuinpaikan käsite systemaattisesti tulkittuna (laajassa merkityksessä)

84. Jos asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan sanamuoto, merkitys ja tarkoitus estävät sen, että useilla asuinpaikoilla voisi samanaikaisesti olla siinä tarkoitettuja oikeudellisia seurauksia, tämä olettama ulottuu laajemmallekin kuin vain aviokriisiä koskeviin asioihin, ja näin on huolimatta siitä, mitä kyseisen asetuksen johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa todetaan.[57]

85. Unionin lainsäätäjä on nimittäin käyttänyt samaa tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määräytymisperustetta myöhemmissäkin välineissä, joilla säännellään a) avio- ja asumuseroon sovellettavaa lakia;[58] b) tuomioistuimen kansainvälistä toimivaltaa elatusvelvoitteita koskevissa asioissa[59] ja c) tuomioistuimen kansainvälistä toimivaltaa sellaisissa aviovarallisuussuhteita koskevissa asioissa, jotka liittyvät avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeviin hakemuksiin.[60]

86. Mitä enemmän asetuksessa N:o 2201/2003 3 artiklassa tarkoitettua asuinpaikan käsitettä laajennetaan, sitä useammat jäsenvaltioiden tuomioistuimet potentiaalisesti ovat toimivaltaisia näillä muillakin aloilla, mikä heikentää ennakoitavuutta asianomaisten henkilöiden kannalta.[61]

87. Tarkastelen jäljempänä erityisesti avio- ja asumuseroa koskeviin asioihin sovellettavan lakiin kohdistuvia vaikutuksia.

88. Asetuksen N:o 1259/2010 tavoitteena on tarjota ”kansalaisille oikeusvarmuuden, ennakoitavuuden ja joustavuuden kannalta asianmukaisia ratkaisuja”.[62] Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää sitä, että asiakysymykseen sovelletaan aina vain yhtä lakia riippumatta siitä, minkä unionin jäsenvaltion tuomioistuimista on määrä ratkaista avio- tai asumuseroa koskeva asia. Nimenomaan tästä syystä asetuksessa N:o 1259/2010 tarkoitetut liittymäperusteet, vaikka niitä on useita, on asetettu etusijajärjestykseen eikä toistensa vaihtoehdoiksi.

89. Edellä kuvattu tavoite perustuu, vaikkakin vähemmässä määrin,[63] forumin ja iusin vastaavuuteen, josta säädetään asetuksen N:o 1259/2010 8 artiklassa siltä osin kuin on kyse sovellettavasta laista tilanteessa, jossa osapuolet eivät ole tehneet lainvalintaa, ja joka ilmenee

[57] ”Avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien tuomioiden osalta tätä asetusta olisi sovellettava ainoastaan aviosuhteen purkamiseen eikä siinä pitäisi käsitellä kysymyksiä esimerkiksi avioeron syistä, avioliiton varallisuusoikeudellisista vaikutuksista tai muista mahdollisista liitännäistoimenpiteistä.”

[58] Tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta avio- ja asumuseroon sovellettavan lain alalla 20.12.2010 annettu neuvoston asetus (EU) N:o 1259/2010 (EUVL 2010, L 343, s. 10).

[59] Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 (EUVL 2009, L 7, s. 1) 3 artiklan c alakohta.

[60] Tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta tuomioistuimen toimivallan, sovellettavan lain sekä päätösten tunnustamisen ja täytäntöönpanon alalla aviovarallisuussuhteita koskevissa asioissa 24.6.2016 annetun neuvoston asetuksen (EU) 2016/1103 (EUVL 2016, L 183, s. 1) 5 artikla.

[61] Ei ole kohtuutonta olettaa, että jos tällä tavoin epäsuorasti hyväksytään se, että tuomioistuimen toimivallan määräytymisperusteena käytettäviä asuinpaikkoja voi olla useita, se joudutaan hyväksymään myös tulkittaessa näihin samoihin välineisiin sisältyvää asuinpaikkaperustetta asioissa, jotka eivät koske liitännäisiä vaan itsenäisiä vaatimuksia.

[62] Johdanto-osan yhdeksäs perustelukappale. Asetuksella N:o 1259/2010 pyritään myös ”estämään sellaisen tilanteen syntyminen, jossa toinen puolisoista hakee avioeroa ennen toista varmistaakseen, että menettelyyn sovelletaan tiettyä lakia, jonka hän katsoo suojaavan paremmin omia etujaan”. Tämä tavoite ei koske asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklaa, jossa määritetään useita vaihtoehtoisia toimivaltaperusteita; sitä on kuitenkin mahdollisuuksien mukaan tulkittava niin, etteivät toisen asetuksen tavoitteet vaarannu.

[63] Toisin kuin muilla aloilla nyt tarkasteltavalla alalla tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan ja sovellettavan lain rinnakkaisuus ei ole aivan ensisijainen pyrkimys: se ei välttämättä toteudu, jos osapuolet tekevät heti alkuun valinnan sovellettavasta laista asetuksen 5 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohdan mukaisesti. Lisäksi on muistutettava, että tätä välinettä, joka on tiiviimmän yhteistyön tulos, ei sovelleta kaikissa jäsenvaltioissa.

– lähtöasetelmana sitä kautta, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan eri toimivaltaperusteet vastaavat asetuksen N:o 1259/2010 8 artiklan liittymäperusteita;

– suoraan toissijaisesti sovellettavana ratkaisuna: jos osapuolet eivät tee lainvalintaa eikä yksikään asetuksen N:o 1259/2010 8 artiklan a, b ja c alakohdan toimivaltaperusteista ole mahdollinen, sovelletaan d alakohdan mukaisesti sen valtion lakia, jonka tuomioistuimessa asia on pantu vireille.

90. Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa tarkoitetun asuinpaikan käsitteen löyhä soveltaminen, joka oikeuttaisi kaksin- tai moninkertaistamaan tämän perusteen nojalla kansainvälisesti toimivaltaisten tuomioistuinten lukumäärän, vaarantaisi asetuksen N:o 1259/2010 tavoitteen kahdella tavalla:

– Se rikkoisi forumin ja iusin vastaavuuden, jos tuomioistuin olisi yksi puolison asuinpaikkojen perusteella toimivaltaisista tuomioistuimista, mutta se joutuisi soveltamaan toisen jäsenvaltion lakia, koska puolisoiden viimeinen yhteinen asuinpaikka oli siellä.[64]

– Se johtaisi siihen, että kaksi (tai useampi) puolison asuinpaikkojen perusteella toimivaltaista tuomioistuinta, jotka sijaitsevat eri jäsenvaltioissa, soveltaisivat asetuksen N:o 1259/2010 8 artiklan d alakohdan nojalla sen valtion lakia, jonka tuomioistuimessa asia pantiin vireille.

a) 3 artiklan 1 kohdan a alakohta ja tuomio Hadadi (3 artiklan 1 kohdan b alakohta)

91. Ehdottamani suppea tulkinta ei ole ristiriidassa sen kanssa, mitä yhteisöjen tuomioistuin totesi tuomiossa Hadadi,[65] kun se katsoi, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla usean jäsenvaltion tuomioistuimet voivat olla toimivaltaisia silloin, kun asianomaisilla henkilöillä on useampi kansalaisuus.[66]

92. Tuomiolla Hadadi ratkaistun asian ja nyt käsiteltävän asian välillä on merkittäviä eroja. Kyseisessä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin nimittäin katsoi, ettei kansalaisuusliittymällä tarkoiteta pelkästään ”vahvaa kansalaisuutta”, eikä tällä seikalla ole mitään tekemistä käsiteltävän asian kanssa:

– Ensinnäkään asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa ei missään kohden viitata kansalaisuuden ”vahvuuteen”; sen sijaan siinä kyllä viitataan asuinpaikan vakinaisuuteen.

– Toiseksi kansalaisuuden, jonka perusteella 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettu toimivalta annetaan, on oltava puolisoiden yhteinen. Jos vain toisella puolisoista on kaksoiskansalaisuus mutta toisella ei, kyseistä säännöstä sovellettaessa otetaan huomioon vain puolisoiden yhteinen kansalaisuus: puolisolle, jolla on vain yksi kansalaisuus, ei koidu tästä

[64] Käsiteltävässä asiassa tämä asetelma voi syntyä, jos ranskalainen tuomioistuin katsoo olevansa asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan kuudennen luetelmakohdan nojalla toimivaltainen todettuaan, että IB:llä on vakinainen asuinpaikka myös Irlannissa. Jos osapuolet eivät ole pätevästi valinneet toista lakia, asetuksen N:o 1259/2010 8 artiklan a alakohdan mukaan asiakysymykseen on tässä tapauksessa sovellettava Irlannin lakia.

[65] Tähän tuomioon viitataan FA:n kirjallisten huomautusten 71 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa, Portugalin hallituksen kirjallisten huomautusten 36 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa, komission kirjallisten huomautusten 13 ja 32 kohdassa ja IB:n istunnon sijasta esittämien kirjallisten huomautusten 31 kohdassa.

[66] Tuomio Hadadi, 51 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

hyötyä sen paremmin kuin haittaakaan.[67] Näin voisi kuitenkin käydä, jos asuinpaikkoja voisi olla useita ainoastaan toisen puolison asuinpaikkaan perustuvien toimivaltasääntöjen nojalla.[68]

– Kolmanneksi kansalaisuusliittymä on, kuten unionin tuomioistuin totesi, ”yksiselitteinen ja sitä on helppo soveltaa”,[69] kun taas ”vahvaa” kansalaisuutta määritettäessä olisi kussakin tapauksessa otettava huomioon monia seikkoja, jotka eivät aina johtaisi selkeään lopputulokseen.[70]

93. Viimeksi mainittu pätee myös sovellettaessa liittymäperusteena asuinpaikkaa. En kuitenkaan katso, että tämä ongelma ratkeaisi hyväksymällä se, että jos asiasta ei ole varmuutta, on paras todeta, että asuinpaikkoja on useita (pikemminkin päinvastoin).

94. Näin toimimalla ei suinkaan auteta vähentämään osapuolten kiistelyä siitä, mikä asuinpaikoista on merkityksellinen menettelyn kannalta. Sillä päinvastoin monimutkaistetaan keskustelua entisestään: joka kerta, kun asianosainen ilmoittaisi asuinpaikakseen kaksi tai useampia paikkoja, jouduttaisiin ratkaisemaan, ovatko ne kaikki tosiasiallisesti hänen asuinpaikkojaan. Tämä myös lisäisi riskiä siitä, että tuomioistuimen kansainvälinen toimipaikka määräytyy lopulta ”sivuasuinpaikan” (eikä asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa tarkoitetun vakinaisen asuinpaikan) perusteella.

D Tilanne, jossa asuinpaikkaa on mahdoton ratkaista

95. Asetuksessa N:o 2201/2003 on säädetty ratkaisuja tilanteisiin, joissa lapsen asuinpaikan ratkaiseminen osoittautuu mahdottomaksi, mutta ei tilanteisiin, joissa kyse on aikuisesta henkilöstä.

96. Tällainen *vaitonaisuus* ei ole sattumaa. Myönteisessä mielessä sillä ilmaistaan, ettei ole olemassa henkilöitä, joiden asuinpaikkaa ei pystytä selvittämään (vaikka asuinpaikkaa voikin olla hankalaa todistaa). Kielteisessä mielessä se nähdäkseni vahvistaa sen, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklaa sovellettaessa aikuisella henkilöllä ei voi olla kahta tai useampaa asuinpaikkaa eri jäsenvaltioissa.

97. Jos dialektisesti todetaan, että näin ei ole ja että eri paikkojen joukosta on tosiasiallisesti mahdotonta[71] osoittaa asetuksessa N:o 2201/2003 3 artiklassa tarkoitettua yhtä ja ainoaa asuinpaikkaa, voitaisiin ajatella, että tähän ongelmaan on kaksi mahdollista ratkaisua:

– ensimmäisen ja komission puoltaman[72] ratkaisun mukaan on riittävää, että yksi näistä asianomaisen henkilön kahdesta (tai useammasta) elinpiirin keskuksesta sijaitsee siinä jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimeen avioerohakemus on jätetty, jotta tämä voi todeta olevansa toimivaltainen

[67] Se, että puolisolla, joka hakee avioeroa, on kaksoiskansalaisuus, ei tarkoita sitä, että toimivalta voitaisiin sen perusteella antaa vielä yhdelle tuomioistuimelle, eikä kyseistä puolisoa vastaan myöskään voida tehdä hakemusta vielä yhdessä muussa tuomioistuimessa.

[68] Tämä voi sekä toimia sen puolison eduksi, jolla on useita asuinpaikkoja, jos hän on hakijana (3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennen ja kuudennen luetelmakohdan seurauksena), että saman artiklan 1 kohdan a alakohdan kolmannen luetelmakohdan seurauksena kääntyä häntä vastaan, jos hän on vastapuolena.

[69] Tuomio Hadadi, 51 kohta.

[70] Ibid., 55 kohta.

[71] Ei ole kovinkaan todennäköistä, että kahdella paikalla on tasan *samat* vakinaisen asuinpaikan tunnusmerkit. Kansallisten tuomioistuinten on asetuksen N:o 2201/2003 noudattamiseksi pyrittävä määrittämään yksi ja ainoa asuinpaikka, kuten edellä tämän ratkaisuehdotuksen 71 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa jo totesin.

[72] Kirjallisten huomautusten 33 ja 34 kohta ja ratkaisuehdotus.

– toisen ratkaisun mukaan yksikään näistä eri jäsenvaltioissa sijaitsevista elinpiirin keskuksista ei kelpaa asuinpaikkaan perustuvaksi toimivallan määräytymisperusteeksi.

98. Koska edellä esitetyt argumentit eivät puolla sitä, että samalla henkilöllä voisi olla samanaikaisesti useita asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja asuinpaikkoja, kannatan jälkimmäistä ratkaisua, sillä se häiritsisi vähemmän kyseistä järjestelmää kokonaisuutena.

99. Tämän jälkimmäisen vaihtoehdon (jota on pidettävä poikkeuksena) käyttäminen johtaisi siihen, että asuinpaikka ei sovellu liittymäperusteeksi tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määrittämiseen. Se, että näin olisi, ei kuitenkaan välttämättä veisi asianosaisilta oikeussuojaa unionissa, jos tällöin voitaisiin soveltaa jotakin asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan muista perusteista [73] tai turvautua kunkin jäsenvaltion omassa lainsäädännössä vahvistettuihin toimivaltasääntöihin, [74] joiden toissijaisesta soveltamisesta säädetään saman asetuksen 7 artiklassa.

100. Ainoastaan toissijaisesti (eli jos muut mahdollisuudet on jo käytetty tai ne on poissuljettu) ja poikkeuksellisesti, jos se on välttämätöntä oikeussuojan epäämisen estämiseksi, voitaisiin mielestäni hyväksyä se, että toimivalta annetaan puolison minkä tahansa asuinjäsenvaltion tuomioistuimelle, kun yhtäkään niistä ei voida määritellä asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetuksi asuinpaikaksi.

V Ratkaisuehdotus

101. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että cour d'appel de Parisin esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vastataan seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että tuomioistuimen toimivallan määräytymisperusteena voi kummankin puolison osalta olla ainoastaan yksi asuinpaikka.

Jos puoliso asuu kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa niin, että yhtäkään niistä ei ole mitenkään mahdollista määrittää hänen asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetuksi asuinpaikakseen, tuomioistuimen kansainvälinen toimivalta on määritettävä kyseisen asetuksen muiden perusteiden ja tapauksen mukaan jäsenvaltioissa voimassa olevien toissijaisesti sovellettavien toimivaltaperusteiden mukaisesti.

Tässä samassa tilanteessa toimivalta voidaan poikkeuksellisesti antaa jonkin sellaisen jäsenvaltion tuomioistuimille, jossa puoliso ei asu vakinaisesti, jos asetusta N:o 2201/2003 ja toissijaisesti sovellettavia toimivaltasääntöjä soveltamalla päädytään siihen, että minkään jäsenvaltion tuomioistuimilla ei ole kansainvälistä toimivaltaa.

[73] Käsiteltävässä asiassa käytettävissäni olevien tietojen perusteella katson, että IB voisi jättää hakemuksensa Irlannissa, koska se on valtio, jossa puolisoiden viimeinen asuinpaikka oli ja jossa toinen puolisoista asuu edelleen, ja koska se on myös vastaajan asuinpaikka.

[74] Toisin kuin Irlanti (istunnon sijasta esitettyjen kirjallisten huomautusten 10 kohdassa) väittää, ei kaikissa jäsenvaltioissa suinkaan säädetä toissijaisista toimivaltaperusteista. Voi myös olla niin, että vaikka säädettäisiinkin, näihin toimivaltaperusteisiin ei jossakin tietyssä yksittäistapauksessa voida vedota asetuksen N:o 2201/2003 6 artiklan rajoituksen takia.